

แนวทางการพิจารณาศึกษา
เรื่อง “พลังแห่งศาสนสถาน : ศรัทธาและภูมิปัญญา
ขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนด้วยวิถีพอเพียง”

.....

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของการศึกษา

ศาสนสถานเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของชาติมาอย่างยาวนาน โดยในบริบทของประเทศไทย รัฐได้ให้การรับรองศาสนาหลักจำนวน ๕ ศาสนา ได้แก่ พระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ ซึ่งมีศาสนสถานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ เทวสถาน และคุรุदวารา ทั้งนี้ ศาสนสถานของทุกศาสนามีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านศาสนา วัฒนธรรม การศึกษา และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ประชาชนในวงกว้าง นอกจากนี้ ศาสนสถานยังเป็นแหล่งรวบรวมและถ่ายทอด “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” และประเพณีที่แฝงด้วยกุศโลบายในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การใช้วัสดุจากธรรมชาติในพิธีกรรม การจัดเลี้ยงแบบแบ่งปันโดยลดความฟุ่มเฟือย และการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนแนวคิดการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและการอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน ศาสนสถานของทุกศาสนามีศักยภาพอย่างยิ่งในการเป็นต้นแบบด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการรวมตัวของประชาชนจำนวนมาก และสามารถกำหนดแบบแผนพฤติกรรมทางสังคมได้ อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางสถานการณ์โลกและประเทศไทยที่กำลังเผชิญวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้น ทั้งจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ภัยแล้งจากปรากฏการณ์เอลนีโญ ความไม่แน่นอนด้านพลังงานและทรัพยากร ตลอดจนความผันผวนของห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความมั่นคงทางอาหาร และคุณภาพชีวิตของประชาชน สถานการณ์ดังกล่าวจึงยิ่งตอกย้ำถึงความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในฐานะ “บ้านส่วนรวม” ของสังคม

ด้วยเหตุนี้ ในบริบทการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา จึงเห็นความจำเป็นในการบูรณาการแนวทางการแก้ไขปัญหาสีเขียวสิ่งแวดล้อมผ่าน ๓ มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านศาสนา มิติด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และมิติด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใน **มิติด้านศาสนา** ศาสนสถานของทั้ง ๕ ศาสนา ที่ทางราชการให้การรับรอง มีบทบาทเป็นศูนย์รวมของชุมชนและเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนด้านสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบว่าการประกอบศาสนกิจและการจัดกิจกรรมทางศาสนาในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในหลายด้าน ทั้งปัญหาขยะพลาสติก วัสดุที่ย่อยสลายยาก มลพิษจากกิจกรรมพิธีกรรม และการใช้พลังงานอย่างไม่เหมาะสม ประกอบกับยังมีข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะช่องว่างในการบูรณาการกฎหมายและการขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ส่งผลให้ศาสนสถานจำนวนมากไม่สามารถพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มศักยภาพ

ในขณะเดียวกัน ในมิติด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดการดูแลสิ่งแวดล้อมสามารถผสมผสานเข้ากับประเพณี และกุศโลบายดั้งเดิม เช่น การบวชป่า การลอยกระทงรักษ์โลก และการจัดงานบุญในรูปแบบที่ลดการใช้ทรัพยากร เพื่อพัฒนาไปสู่ “ประเพณีวิถีเขียว” ที่สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน ขณะเดียวกัน ในมิติด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้เน้นการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และการประยุกต์ใช้หลัก 3Rs ได้แก่ การลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรและลดปริมาณของเสีย นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริม “คุณธรรม ๕ ประการ” อันเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างวินัย จิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับบุคคลและชุมชน

ดังนั้น คณะกรรมการธิการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิสภา จึงเห็นสมควร ดำเนินการพิจารณาศึกษา เรื่อง “พลังแห่งศาสนสถาน : ศรัทธาและภูมิปัญญา ขับเคลื่อนสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ด้วยวิถีพอเพียง” เพื่อขับเคลื่อนการบูรณาการศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยมุ่งยกระดับศาสนสถานให้เป็นพื้นที่ต้นแบบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมทางศาสนาและประเพณีให้เป็น “ประเพณีวิถีเขียว” และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่มีจิตสำนึก รักษ์สิ่งแวดล้อม และความยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบ แนวปฏิบัติ และศักยภาพของศาสนสถานในศาสนาหลักทั้ง ๕ ศาสนา ที่ทางราชการให้การรับรอง รวมถึงกลไกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในกิจกรรมทางศาสนา และประเพณี ที่มีความเชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากร และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลไกความสำเร็จของทุนทางวัฒนธรรม เครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการขับเคลื่อนการจัดการสิ่งแวดล้อมในศาสนสถานและกิจกรรมทางศาสนา อันนำไปสู่การพัฒนาเครือข่าย “ศาสนสถานสีเขียว” และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนด้านการบริโภค และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

๑.๒.๓ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าในระดับบุคคล ชุมชน และศาสนสถาน โดยมุ่งเน้นการลดของเสีย การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๑.๒.๔ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางเชิงกลไก และแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ในการบูรณาการบทบาทของศาสนสถาน วัฒนธรรม ประเพณี และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับสู่การปฏิบัติจริงในทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ชุมชน และสังคม อันนำไปสู่การพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล และการเสริมสร้างความยั่งยืนของประเทศในระยะยาว

๑.๓ ประเด็นการศึกษา

๑.๓.๑ เสาหลักที่ ๑ ศาสนสถานและการจัดการสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมทางศาสนา มุ่งศึกษารูปแบบ แนวปฏิบัติ ข้อจำกัด และศักยภาพของศาสนสถานในศาสนาหลักทั้ง ๕ ศาสนาที่ทางราชการให้การรับรอง ในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมทางศาสนาและเทศกาลประเพณี โดยเน้นการลดขยะ การจัดการทรัพยากร และการปรับรูปแบบกิจกรรมให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านศาสนสถานในพื้นที่นาร่อง ได้แก่ วัด มัสยิด โบสถ์/คริสตจักร เทวสถาน และครุฑวารา รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำศาสนาและชุมชน เพื่อถ่ายทอดสู่การปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่

- **ศาสนาพุทธ** มุ่งศึกษารูปแบบการจัดการขยะในงานบุญและงานประเพณี เช่น งานกฐิน งานทอดผ้าป่า และงานเทศน์ โดยเน้นการลดการใช้วัสดุแบบใช้ครั้งเดียว การส่งเสริมการใช้ภาชนะที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ การกำหนดกฎกติกาภายในวัดเกี่ยวกับการคัดแยกขยะ และแนวทางบริหารจัดการกิจกรรมขนาดใหญ่ ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมถึงข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ร่วมงาน และผู้ประกอบการ

- **ศาสนาอิสลาม** มุ่งศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมของมัสยิด โดยเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญ และการละหมาดที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก เช่น การจัดการเศษอาหาร การคัดแยกขยะ และการบริหารจัดการพื้นที่ อย่างเป็นระบบ ตลอดจนแนวทางการพัฒนามาตรการด้านความสะอาดและความเป็นระเบียบของศาสนสถาน รวมถึงข้อจำกัดด้านพื้นที่ งบประมาณ และการบริหารจัดการของมัสยิดในระดับชุมชน

- **ศาสนาคริสต์** มุ่งศึกษาการปรับรูปแบบกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมชุมชน เช่น งานคริสต์มาส อีสเตอร์ และพืชมัสซา ให้ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการลดการใช้วัสดุตกแต่ง ที่ก่อให้เกิดขยะ การบริหารจัดการของเสียจากกิจกรรมรวมกลุ่ม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดูแลพื้นที่ศาสนสถาน รวมถึงข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นสากล และยึดถือมาอย่างต่อเนื่อง

- **ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู** มุ่งศึกษาการจัดการวัสดุจากพิธีกรรมและเครื่องสักการะ เช่น ดอกไม้ รูป เทียน และวัสดุประกอบพิธี เพื่อลดปริมาณของเสียและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทาง ลดการปล่อยของเสียจากกิจกรรมทางศาสนาและเทศกาล ตลอดจนข้อจำกัดในการปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรม ที่มีข้อกำหนดเฉพาะตามจารีตประเพณี

- **ศาสนาซิกข์** มุ่งศึกษาการบริหารจัดการอาหารส่วนกลาง ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก โดยเน้นการลดขยะอาหาร การใช้ภาชนะที่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ และการจัดระบบการทำความสะอาดร่วมกัน ภายในศาสนสถาน รวมถึงแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสิ่งแวดล้อม และข้อจำกัด ด้านทรัพยากร บุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๑.๓.๒ เสาหลักที่ ๒ ประเพณีวิถีชีวิต มุ่งศึกษาประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการปรับรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้อง กับบริบทสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ควบคู่กับการรักษาคุณค่าและอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งครอบคลุม งานเทศกาลและประเพณีสำคัญทั้งในระดับชาติและระดับชุมชน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง ตลอดจนกิจกรรมในศาสนสถานและชุมชนนาร่อง อาทิ พิธีบวชป่า ตักบาตรดอกไม้ งานบุญสลากภัต และประเพณีชักพระ โดยมีผู้วิเคราะห์รูปแบบการใช้วัสดุ การจัดการของเสีย และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการจัดงานที่ลดผลกระทบอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม

“ประเพณีวิถีเขียว” ผ่านการใช้วัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การลดการใช้พลาสติก การจัดระบบคัดแยกขยะ และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง และเกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์วัฒนธรรมกับการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๑.๓.๓ เสาหลักที่ ๓ เศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมสิ่งแวดล้อมยั่งยืน มุ่งศึกษารูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน และศาสนสถาน สามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต และการจัดการทรัพยากร โดยเน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และการประยุกต์ใช้หลัก 3Rs ได้แก่ การลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชน โดยพิจารณาบทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรและอาหาร การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบริโภคของประชาชน การพัฒนาชุมชนต้นแบบ และการสนับสนุนระบบการจัดการทรัพยากรในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

๑.๓.๔ เสาหลักที่ ๔ นวัตกรรมวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัล เทคโนโลยี และพลังของเยาวชนคนรุ่นใหม่ในการถ่ายทอดเรื่องราวด้านวัฒนธรรมรักษ์โลก ผ่านกิจกรรมประกวดสื่อสร้างสรรค์ คลิปวิดีโอสั้น และการสื่อสารสาธารณะ

๑) กิจกรรมหลัก: การประกวด “สื่อสร้างสรรค์วัฒนธรรมรักษ์โลก”

๒) เป้าหมาย: ให้เยาวชนถ่ายทอดเรื่องราวการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านนวัตกรรมดิจิทัล

๓) ภาคีเครือข่ายและการบูรณาการ โครงการนี้ขับเคลื่อนด้วยกลไก “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) และเครือข่ายพันธมิตร

- **วุฒิสภา** คณะกรรมาธิการการศาสนาฯ (ผู้นำเชิงนโยบาย)
- **ภาครัฐ** หน่วยงานภาคีเครือข่ายภาควัฒนธรรมและศาสนา ภาคการศึกษา ภาคทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาคปกครองและท้องถิ่น ภาคเกษตรและพัฒนาชุมชน ภาคพลังงาน และรัฐวิสาหกิจ และภาคสื่อสารมวลชนและภาคประชาสังคม
- **ภาคศาสนา** สมาคมคาทอลิกแห่งประเทศไทย และองค์กรภาคีทุกศาสนา
- **ภาคเอกชน** เช่น การท่าเรือแห่งประเทศไทย

๑.๔ ขอบเขตการพิจารณาศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กำหนดขอบเขตการพิจารณาในลักษณะบูรณาการ โดยครอบคลุมมิติด้านศาสนา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทปัญหาและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษารูปแบบ แนวปฏิบัติ ข้อจำกัด และศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมของศาสนสถาน ทั้ง ๕ ศาสนา ที่ทางราชการให้การรับรอง ครอบคลุมประเด็นการจัดการขยะ การใช้ทรัพยากร การใช้พลังงาน และการปรับรูปแบบกิจกรรมทางศาสนาและเทศกาลประเพณีให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งศึกษาประเพณีและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนแนวทางการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลัก 3Rs ในระดับบุคคล ชุมชน และศาสนสถาน รวมถึงบทบาทของสื่อ นวัตกรรม และเยาวชนในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมรักษ์โลก

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

กำหนดพื้นที่ศึกษาในลักษณะพื้นที่นำร่อง ครอบคลุมศาสนสถานของทั้ง ๕ ศาสนา ที่ทางราชการให้การรับรอง ได้แก่ วัด มัสยิด โบสถ์/คริสตจักร เทวสถาน และครุฑวารา รวมทั้งพื้นที่ชุมชนที่มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีสำคัญ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อให้สามารถสะท้อนความหลากหลายของบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

ครอบคลุมผู้แทนจากศาสนสถานทั้ง ๕ ศาสนา ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และเยาวชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านกระบวนการศึกษา

ดำเนินการศึกษาผ่านการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากพื้นที่ต้นแบบ และการสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางเชิงกลไก และแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านผลลัพธ์ของการศึกษา

มุ่งจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางการพัฒนา “ศาสนสถานสีเขียว” และ “ประเพณีวิถีเขียว” รวมถึงรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงและนวัตกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนและการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม

๑.๕ วิธีการพิจารณาศึกษาและขั้นตอนการดำเนินงาน

การศึกษานี้ดำเนินการภายใต้แนวทางแบบบูรณาการ โดยมุ่งให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน รอบด้าน และสามารถนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ ดังนี้

(๑) การศึกษาเชิงทุติยภูมิ (Secondary Data)

ดำเนินการรวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย กฎหมาย ระเบียบ และนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยครอบคลุมประเด็นหลัก ได้แก่

- บทบาทของศาสนสถานในการจัดการสิ่งแวดล้อม และแนวคิด “ศาสนสถานสีเขียว”
- วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน
- กฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ มลพิษ และการใช้พลังงานในศาสนสถาน
- การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและหลัก 3Rs ในการจัดการทรัพยากร

(๒) การศึกษาเชิงปฐมภูมิ (Primary Data) ผ่านการประชุมเชิงข้อมูล ๓ ครั้ง เพื่อรับฟังข้อมูลเชิงลึก ข้อเท็จจริง ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นประเด็น ดังนี้

๑. ศาสนสถานและการจัดการสิ่งแวดล้อม มุ่งศึกษารูปแบบการจัดการขยะ การใช้ทรัพยากร และข้อจำกัดเชิงกฎหมายในศาสนสถานทั้ง ๕ ศาสนา รวมถึงแนวทางพัฒนา “ศาสนสถานสีเขียว”

๒. ประเพณีสีเขียวมุ่งศึกษาการปรับรูปแบบประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมทั้งกิจกรรมชุมชนให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เป็น “ประเพณีวิถีเขียว” โดยใช้กลไกทางวัฒนธรรมและชุมชน

๓. เศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมสิ่งแวดล้อมยั่งยืน มุ่งศึกษาแนวทางส่งเสริมให้ประชาชนใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ ลดของเสีย และสามารถพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน

(๓) การเชิญหน่วยงานและศาสนสถานต้นแบบเข้าร่วมให้ข้อมูล และ/หรือการศึกษาดูงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์จากพื้นที่จริง โดยศึกษารูปแบบการดำเนินงานด้านการจัดการขยะ พลังงาน และทรัพยากร ปัจจัยความสำเร็จ ข้อจำกัด และปัญหาจากผู้ปฏิบัติงาน แนวทางการขยายผลและการประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น รวมถึงการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างศาสนสถาน หน่วยงานรัฐ และชุมชน

(๔) การสื่อสารสาธารณะและการมีส่วนร่วมของสังคม โดยบูรณาการความร่วมมือกับการท่าเรือแห่งประเทศไทย สมาคมคาทอลิกแห่งประเทศไทย และสื่อมวลชนคาทอลิกแห่งประเทศไทย เพื่อขยายผลการเรียนรู้และสร้างการมีส่วนร่วมในวงกว้าง โดยจะมีพิธีประกาศผลและมอบรางวัล พร้อมทั้งการจัดนิทรรศการ ในวันพุธที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๖๔ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(๔.๑) จัดนิทรรศการและการแสดง “วัฒนธรรมรักษ์โลก” นำเสนอการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการรักษ์โลก ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมทั้งมอบประกาศเกียรติบัตร แก่หน่วยงานร่วมจัดแสดงนิทรรศการและการแสดง

(๔.๒) จัดพิธีมอบโล่เกียรติยศ “Saint Francis of Assisi Award” โดยผู้ที่ได้รับรางวัล แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ หน่วยงานที่สนับสนุนการจัดกิจกรรม “คนดีรักษ์โลก”

กลุ่มที่ ๒ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

กลุ่มที่ ๓ องค์กรที่ดำเนินธุรกิจโดยเชื่อมโยงเข้ากับระบบนิเวศทางธรรมชาติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

กลุ่มที่ ๔ องค์กรภาคประชาสังคม

(๔.๓) จัดประกวดคลิปวิดีโอสั้น “วัฒนธรรมรักษ์โลก” ในหัวข้อ “Green Culture: Caring for Our Common Home” โดยมีเนื้อหาของคลิปเกี่ยวกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมซึ่งหมายถึง โลก: บ้านที่เราอาศัยอยู่ร่วมกัน ความยาว ๑ นาที

(๔.๔) ประเภทการจัดประกวดคลิปวิดีโอ แบ่งเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

(๔.๔.๑) ประเภทองค์กร

(๔.๔.๒) ประเภทคลิปภาษาไทยอายุ น้อยกว่า ๒๓ ปี

(๔.๔.๓) ประเภทคลิปภาษาไทย อายุ ๒๓ ปีขึ้นไป

(๔.๔.๔) ประเภทคลิปภาษาอังกฤษ อายุ น้อยกว่า ๒๓ ปี

(๔.๕) พิธีประกาศผลมอบเกียรติบัตรและเงินรางวัลแก่ผู้ชนะการประกวดคลิปวิดีโอ “Green Culture: Caring for Our Common Home” จำนวน ๒๐ รางวัล ดังนี้

(๔.๕.๑) ประเภทองค์กร จำนวน ๕ รางวัล

(๔.๕.๒) ประเภทคลิปภาษาไทยอายุ น้อยกว่า ๒๓ ปี จำนวน ๕ รางวัล

(๔.๕.๓) ประเภทคลิปภาษาไทย อายุ ๒๓ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ รางวัล

(๔.๕.๔) ประเภทคลิปภาษาอังกฤษ อายุ น้อยกว่า ๒๓ ปี จำนวน ๕ รางวัล

(๔.๖) พิธีมอบเกียรติบัตรยกย่องชมเชยผู้ส่งผลงานเข้าประกวดคลิปวิดีโอ

(๕) การสังเคราะห์และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยการนำข้อมูลจากทุกขั้นตอนมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายด้านการพัฒนาศาสนสถานสีเขียว การจัดการสิ่งแวดล้อม ในกิจกรรมทางศาสนา และการส่งเสริมวัฒนธรรมสีเขียวในระดับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบ แนวปฏิบัติ และศักยภาพของศาสนสถานในศาสนาหลัก ทั้ง ๕ ศาสนา ที่ทางราชการให้การรับรอง รวมถึงกลไกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการขยะ การใช้ทรัพยากร และการพัฒนาระบบ การจัดการสิ่งแวดล้อมของศาสนสถานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

๑.๖.๒ เกิดความเข้าใจในกลไกความสำเร็จของทุนทางวัฒนธรรม เครือข่ายความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาเครือข่าย “ศาสนสถานสีเขียว” และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน ด้านการบริโภคและการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

๑.๖.๓ ประชาชน ชุมชน และศาสนสถานสามารถนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการใช้ทรัพยากร อย่างคุ้มค่าไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการลดของเสีย การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเองควบคู่กับการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๑.๖.๔ ได้ข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางเชิงกลไก และแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการยกระดับศาสนสถาน กิจกรรมทางศาสนา และงานประเพณีให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการขยายผลสู่ การพัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน